

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ГАЛУЗЕВИХ БІБЛІОТЕК: СТРУКТУРНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ ЗМІН В ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кропочева Наталія Миколаївна,
науковий співробітник
відділ науково-освітніх інформаційних ресурсів
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського

Вступ / Introduction. Сучасні реалії – епідемія COVID-19, російська агресія проти України – спонукали усіх співвітчизників до духовного єднання, що відбувається на рівні окремої особистості, громади як у вимірі фізичного простору нашого буття, так і на рівні продукування електронних наукових, освітніх сервісів, що забезпечують інтерактивну взаємодію, волонтерську діяльність та інші соціальні активності. Відповідно до швидкоплинних процесів та непередбачуваних обставин змінюються й форми та методи інформаційного забезпечення різних категорій користувачів галузевих бібліотек, від створення баз даних, науково-довідкових ресурсів до забезпечення дистантного доступу до інформаційних ресурсів та мережних сервісів.

Зазначені трансформації розглянемо на одній із найбільш важливих складових цього процесу, а саме: науково-дослідницькій діяльності галузевих бібліотек.

Тема наукового дослідження (надалі – НД) відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського сформульована таким чином, що цілком однозначно визначає суб'єкта НД: «Освітнянські бібліотеки як суб'єкт проектування освітнього середовища в умовах цифровізації» (2023–2025 рр.).

Мета роботи / Aim. Розглянуто змістовий аналіз проблеми прикладного наукового дослідження в руслі базових понять та сукупності похідних понять,

що складають тематичний ряд лексичних одиниць, згрупованих на основі єдності їхніх семантичних функцій.

Матеріали та методи / Materials and methods. В процесі пошуку і опрацювання джерел застосовано пошуково-бібліографічний метод; для термінологічного аналізу проблеми дослідження доцільним визнано застосування проблемно-тематичного методу, що уможливило аналітико-синтетичний аналіз ключової проблеми; метод термінологічного аналізу передбачав уточнення змісту та обсягу основних понять наукового дослідження.

Результати та обговорення / Results and discussion. Проблема дослідження сфокусована на «створенні і методиці використання комп'ютерно орієнтованих педагогічних систем, технологій дистанційного і змішаного навчання, цифрових освітніх ресурсів і засобів навчання» [6, с. 10].

Безперечний той факт, що бібліотека як інформаційно-комунікаційна система, виробляє, зберігає, концентрує та поширює ресурси в традиційному та електронному вигляді, сприяє вільному доступу до них, є посередником у соціальній комунікації. Обґрунтування зазначеного судження підтверджується підготовленою та оприлюдненою науково-практичною, довідниковою продукцією в рамках наукового дослідження «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти» (2020-2022 рр.). Як зазначено в передмові до практичного посібника «Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання», в контексті нової філософії освітянських бібліотек пріоритетною є сервісна діяльність бібліотек, дієвість якої підтверджується новим рівнем організації інформаційних ресурсів, підвищенням ефективності та якості забезпечення інформаційних потреб користувачів, спільного створення й використання сучасних інформаційних ресурсів [3, с. 4].

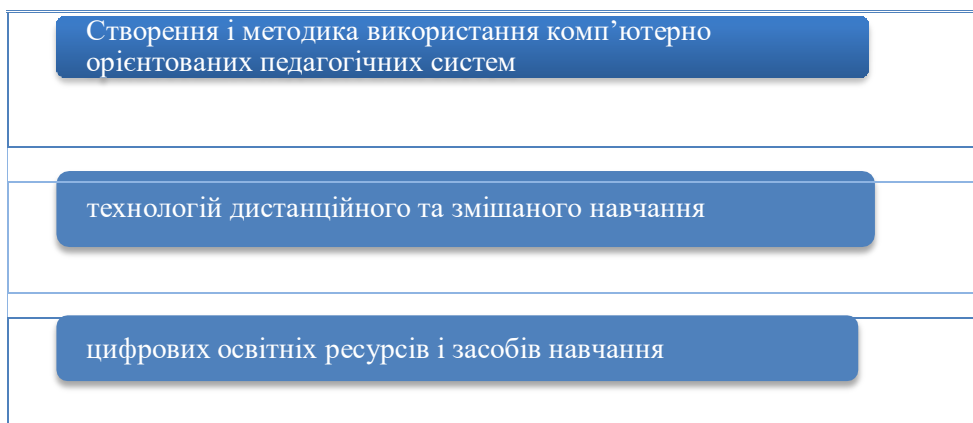
В темі поточного наукового дослідження підкреслюється суб'єктність освітянських бібліотек в системі понять «освітнє середовище», «цифровізація».

Визначення понять близьке за змістом до суміжних понять

«інформаційно-освітнє середовище», «діджиталізація», що досліджуються в системі галузевих стандартів, змінюючи та піднімаючи на поверхню певні смисли, логічні та тематичні аспекти. Відтак ковати поглядом по поверхні одних явищ і подій, залишаючи інші для подальшого вивчення, конкретизуючи напрями констатувального етапу дослідження [5].

Обґрунтовуючи положення щодо багатоаспектного розгляду змісту, структури досліджуваного поняття, можемо приймати до уваги ту чи іншу синхронну до заявленої теми нашого міні-дослідження тематичну направленість. Так, поняття «інформаційно-освітнє середовище» та «освітнє середовище» мають близькі, споріднені ознаки, що наведено в самій назві понять. Тобто, в першому випадку – акцентовано на значенні методів та форм забезпечення відповідними документами, електронно-технічними засобами освітнього процесу, що відображено у лексичній визначеності поняття «інформаційно-освітнє середовище» [4].

Проблему прикладного наукового дослідження представлено у руслі основних взаємопов'язаних понять, їхнього взаємозв'язку та місця в терміносистемі прикладного наукового дослідження (мал. 1).

Мал. 1. Проблема наукового дослідження «Освітнянські бібліотеки як суб'єкт проєктування освітнього середовища в умовах цифровізації (в основних термінах і поняттях)»

В той же час семантичне поле проблеми поточного прикладного дослідження включає ряд понять і термінів, що за своєю сутністю розглядаються

як інноваційно оформлені тренди подальшого функціонування бібліотек закладів освіти. Так, «комп'ютерно орієнтовані педагогічні системи», «технології дистанційного і змішаного навчання», «цифрові освітні ресурси і засоби навчання» розглянуто в контексті інформатизації та з урахуванням методологічних основ міждисциплінарних досліджень (табл. 1).

Таблиця 1

Назва	Визначення поняття, терміна
Комп'ютерно орієнтовані педагогічні системи	«...дидактичні принципи навчання, а також загальні принципи організації і управління навчанням, основні положення теорії управління складними системами, до яких відносяться: організація і управління навчальним процесом; теорії формалізації і кодування різноманітних повідомлень; використання для подання навчального матеріалу та управління пізнавальною діяльністю учнів за допомогою автоматизованих систем» [2].
технології дистанційного навчання	комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах [1, с. 47]
змішане навчання	формальна, структурована та логічна навчальна програма, у якій учні/студенти проходять хоча б частину курсів (курсу) онлайн, при цьому вони самі контролюють час, місце, ритм та послідовність виконуваних завдань; частина курсів (курсу) відбувається у фізичному навчальному просторі (школі) у групі з такими ж учнями та вчителем [7, с. 21]
цифрові освітні ресурси	Інноваційна форма освіти, в якій великій кількості учасників надається вільний доступ до навчальних матеріалів через мережу Інтернет. Перший напрям характеризується великим обсягом неструктурованої інформації, орієнтований на викладачів та науковців; другий вирізняється структурованістю інформації (лекції, практичні завдання, тести), наявністю контролю; фінансовою підтримкою зі сторони університетів; орієнтацією на слухачів, яких цікавить зміст представлених курсів [7, с. 61].
засоби навчання	матеріальний або ідеальний об'єкт, який «розміщено» між учителем та учнем і використовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності. За структурою розділяються на прості і складні. Прості засоби пов'язані з використанням словесних чи візуальних способів вкладення навчального матеріалу; складні: з використанням механічних, аудіовізуальних, автоматизованих систем [1].

Висновки / Conclusions. Основний акцент зроблено на таких узагальненнях: проведений огляд змістових складових проблеми прикладного наукового дослідження «закриває» певну сферу проектування освітнього середовища, і розглядається в сукупності термінів і позначуваних ними понять, так чи інакше пов'язаних з освітнім середовищем; швидке реагування на змінюваність обставин нашого життя, оновлення інформаційних ресурсів за змістом та форматом, – стають на часі важливими аргументами задля максимально оперативного забезпечення наукових та освітніх запитів користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання електронних відкритих систем для інформаційноаналітичної підтримки педагогічних досліджень: словникдовідник. Вид. 2-е, виправлене та доповнене / Упоряд.: Спірін, О. М., Іванова С. М., Яцишин А. В., Кільченко А. В. та ін. К.: ЦП Компринт, 2019. 76с.

2. Гриб'юк, О. О., Жалдак М. І. Психолого-педагогічні вимоги до комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики. Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 2 : комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова., 2013. С. 3 – 19.

3. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [Григоревська О. В., Матвійчук О. Є., Вараксіна Н. В., Кропочева Н. М., Бойко С. Т. ; наук. ред.: Пономаренко Л. О.]. Вінниця : Нілан ЛТД, 2022. 181 с. (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 28).

4. Кропочева, Н. М. Тенденції розвитку освітянських бібліотек в контексті проектування інформаційно-освітнього середовища та електронних ресурсів. Традиції та новації у сфері педагогіки та психології : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5–6лют. 2021 р.). Київ : Видавн. дім Гельветика, 2021. С. 25–27. URL: <http://surl.li/dpntf> (дата звернення: 31.12.2021).

5. Морзе, Н., Буйницька, О., Варченко-Троценко, Л. Створення сучасного електронного курсу в системі Moodle : навч. пос. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. [Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький], 2017. 231 с.

6. План роботи відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів на 2023 рік [Електронний ресурс]: схвал. рішенням засід. Відділу наук. освіт.інформ. ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: розділ «Тематичний план наукового дослідження». Київ, 2022. 33 с.

7. Термінологічний словник. Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. Біла Церква : «ТОВ Білоцерківдрук», 2022. 96 с.